

RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI V OSNOVNI ŠOLI: ŠE VEDNO IZZIV?

DR. SONJA PEČJAK

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

ZAKAJ?

... Ker omogoča, da se lažje znajdemo v zapletenem svetu, lažje „odčitavamo“ njegove mnogotere pomene in sporočila, se lažje sporazumevamo, lažje pristopamo k problemskim situacijam in jih rešujemo ... skratka

... bolj polno, pa tudi bolj zrelo in odgovorno lahko živimo.

BRALNA PISMENOST ...

... je **stalno razvijajoča se zmožnost** posameznika za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij.

Ta zmožnost vključuje:

- razvite **BRALNE VEŠČINE**,
- (kritično) **RAZUMEVANJE** prebranega in
- **BRALNO KULTURO** (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje).

„PLASTI“ BRALNE PISMENOSTI PRI UČENCU

BRALNO VEDENJE

DOBER/SLAB BRALEC, RAD BERE, REDNO BERE, SE POTAPLJA V BRANJE, BERE RAZNOVRSTNA GRADIVA, ...

ZNANJE, VEŠČINE

BERE TEKOČE, RAZUME KAR PREBERE, UPORABLJA RAZLIČNE BRALNE STRATEGIJE, ...

PREPRIČANJA (STALIŠČA, NORME)

BRALNA KULTURA

POZITIVNA STALIŠČA DO BRANJA, DOJEMA BRANJE KOT VREDNOTO, ...

VREDNOTE

MOTIVIRAN ZA BRANJE

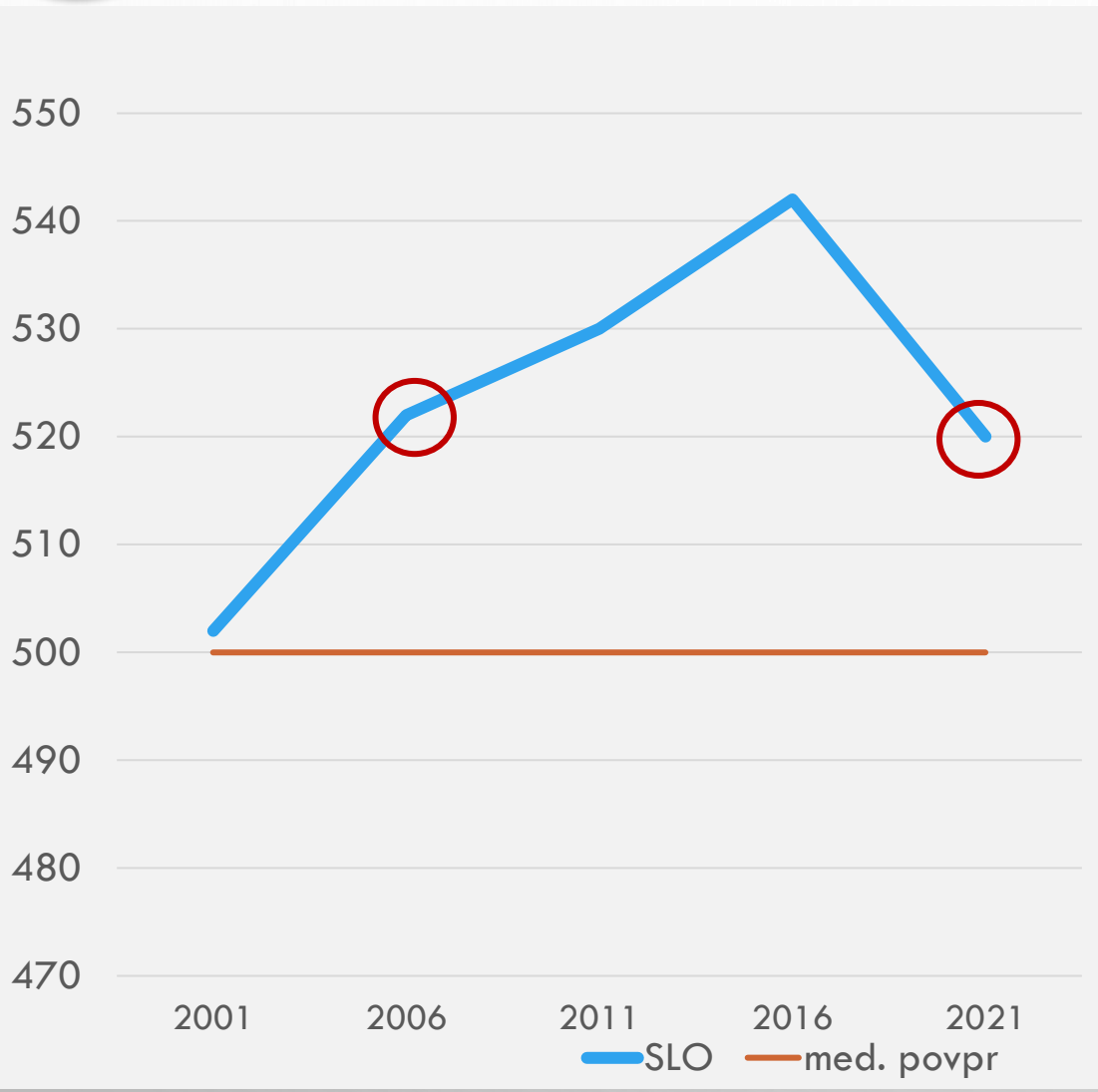
BRALNA PISMENOST SLOVENSКИH UČENCEV ?

PIRLS 2021 ... 10 LETNIKI (4. RAZRED)

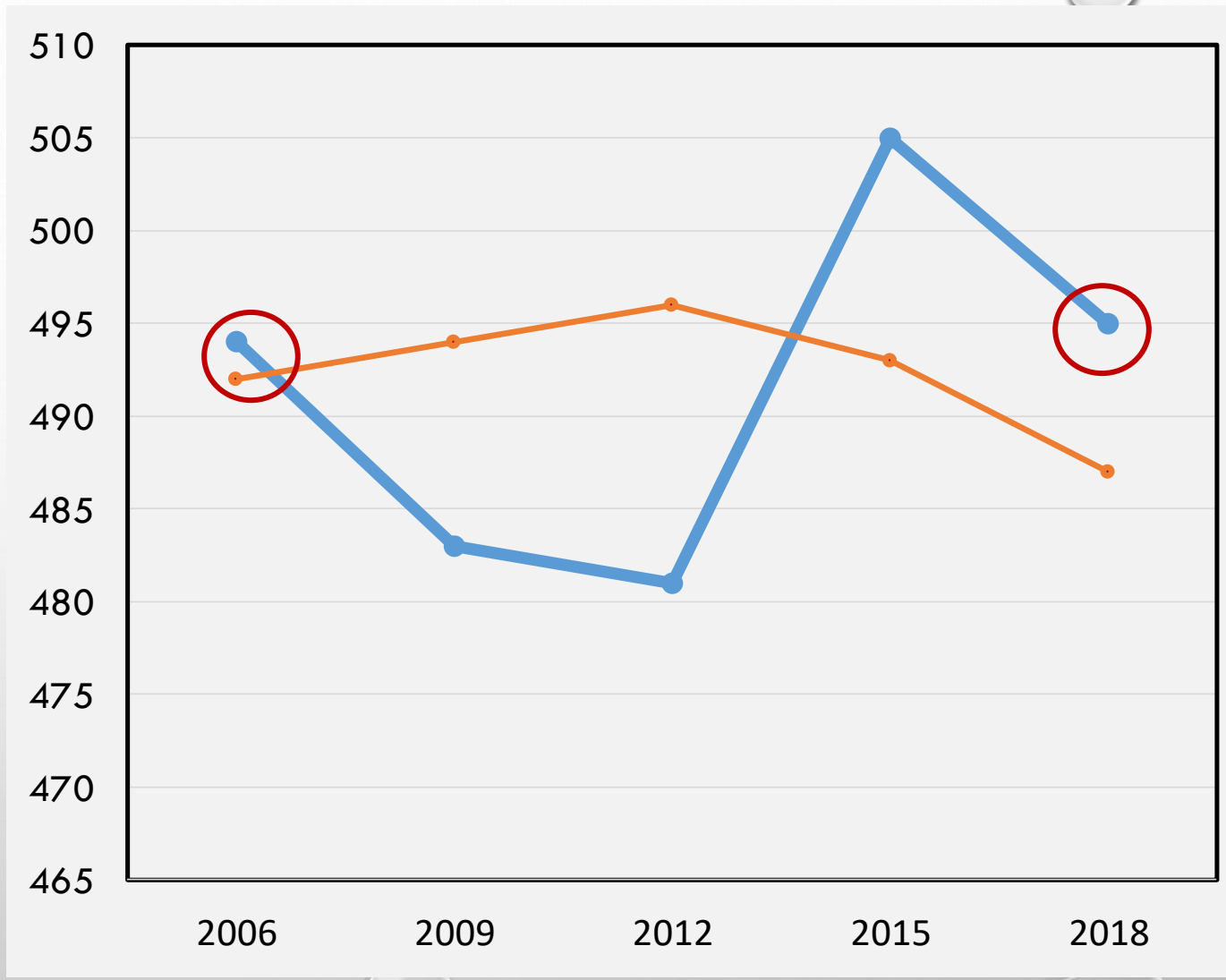
[HTTPS://YOUTU.BE/QROQDJ7FLZO](https://youtu.be/qroqDJ7FLZO)

PISA 2018 ... 15 LETNIKI (1. LETNIK SRED. ŠOLE)

PIRLS

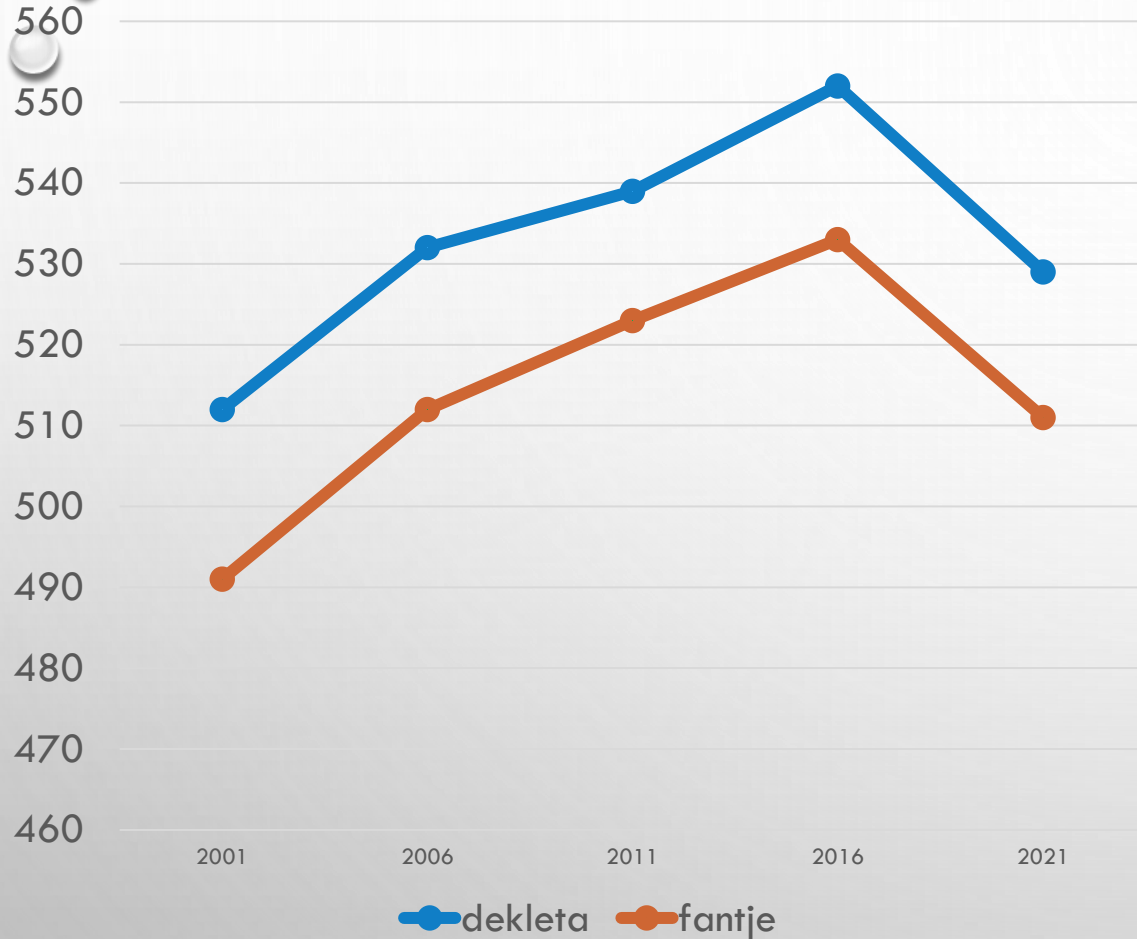

PISA

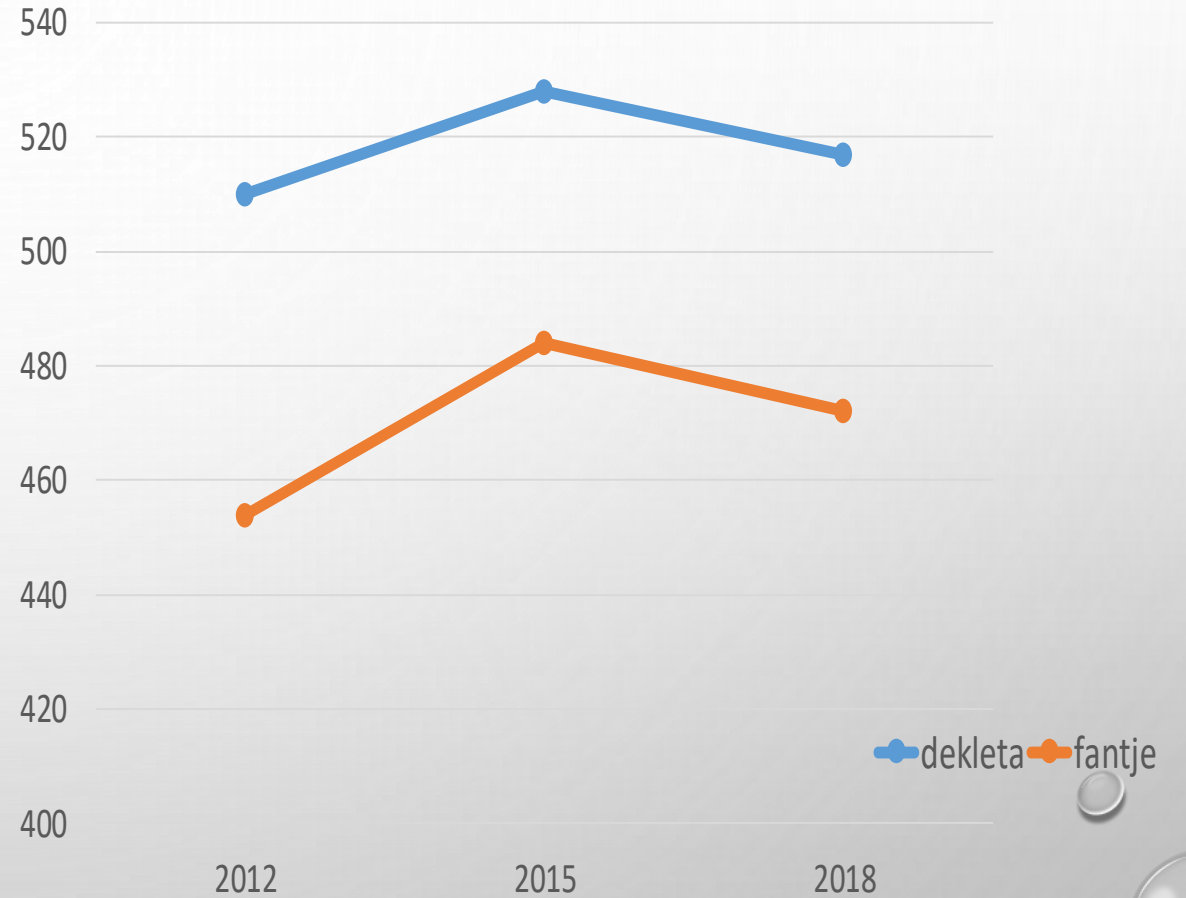

RAZLIKE MED SPOLOMA

PIRLS

PISA

PIRLS (2001-2021): 18 – 21 točk
PISA (2006 – 2018): 45 – 56 točk

2,5 x

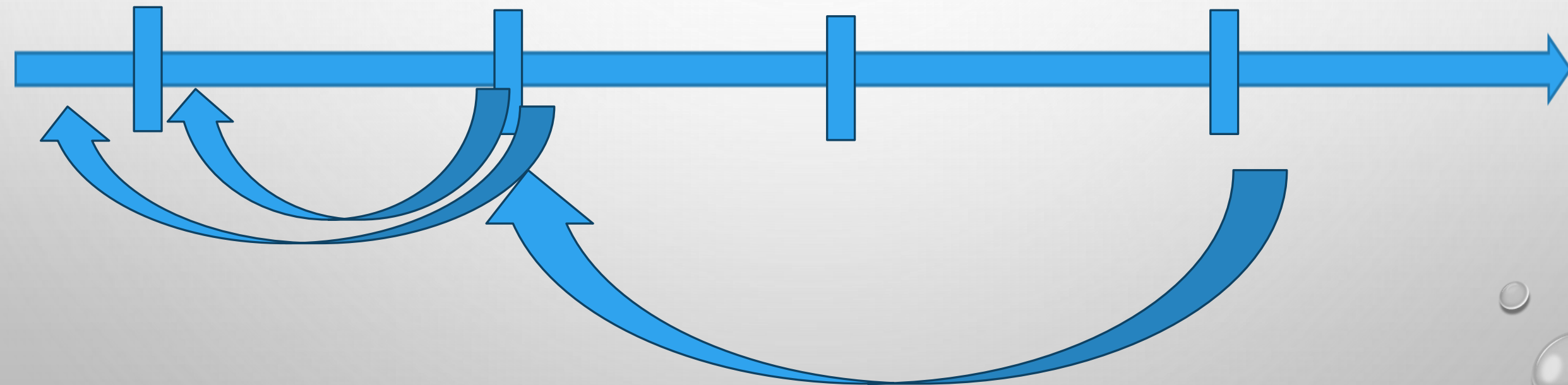
**PREDŠOLSKO
OBDOBJE**

1. TRILETJE

PIRLS

2. in 3. TRILETJE

PISA

- PREDBRALNE IN PREDPISALNE AKTIVNOSTI:

... BRALI KNJIGE; SE POGOVARJALI O PREBRANEM
... PRIPOVEDOVALI ZGODBE; GLASNO BRALI ZNAKE IN
NAPISE, ...

POGOSTO: 42 % ... 518 točk

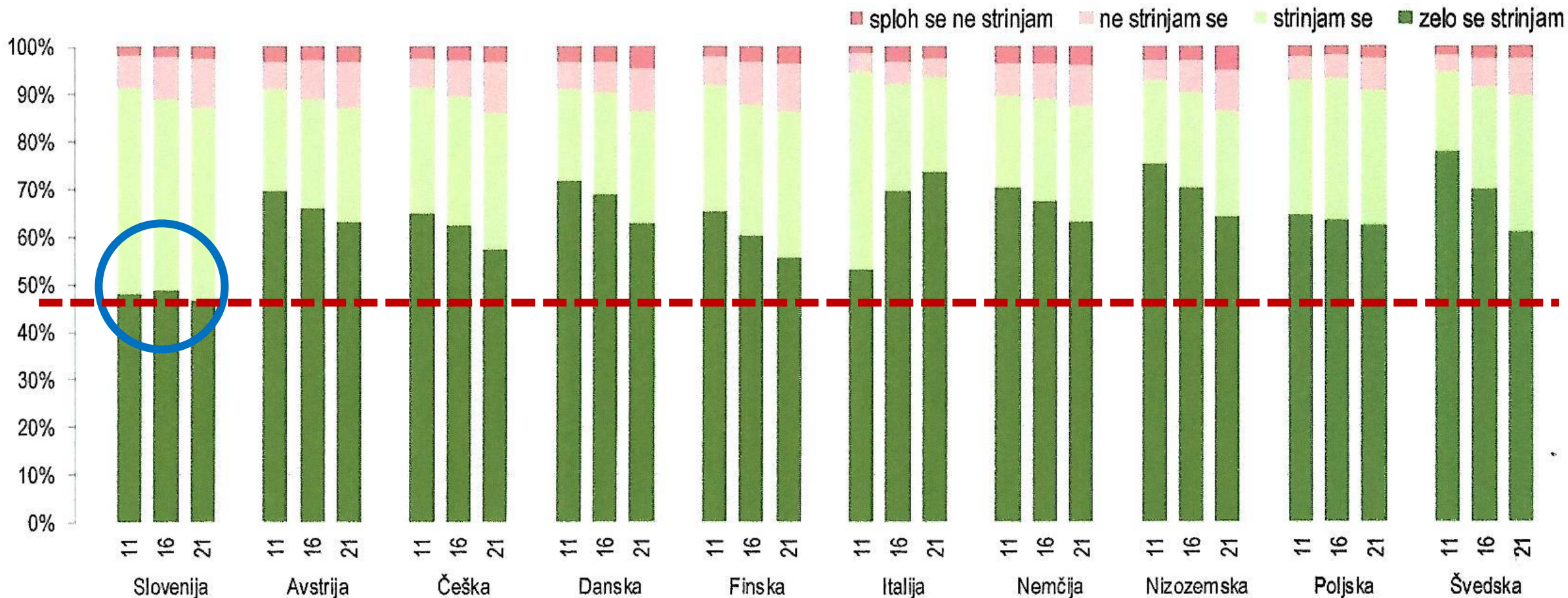
VČASIH: 55 % 495 točk

**NIKOLI,
SKORAJ NIKOLI:** 3 % 418 točk

- STARŠI KOT BRALNI MODEL: ZELO RADI BEREJO 31% ... 544 TOČK
NEKOLIKO RADI B.57% ... 520 TOČK
NE MARAJO BRANJA ...17% ... 501 TOČK

- MATERIALNI VIRI (ŠTEVILO KNJIG – VSEH, OTROŠKIH, RAČUNALNIKA)

PIRLS: Odgovori staršev - Veselje do branja

PIRLS 2011 - 2016 - 2021: Prosimo, označite, koliko se strinjate z naslednjimi trditvami o branju.
 g) Uživam v branju.

... ② BRALNA KULTURA V SLOVENIJI (BRALEC IN KNJIGA VI; RUPAR IDR., 2019)

KDO JE ZASLUŽEN, DA STE BRALEC ?

1. **DRUŽINA** (STARŠI, SORODNIKI)

2. **ŠOLA** (IN OBŠOLSKE DEJAVNOSTI)

3. **PRIJATELJI, ZNANCI**

	Starševsko branje otrokom v SLO/Norveška	
	2014	2019
vsak dan	15%	12% / 57%
večkrat na teden	17%	17% / 19%
Skupaj	32%	29% / 76%

**PREDŠOLSKO
OBDOBJE**

1. TRILETJE OŠ

**2. IN 3.
TRILETJE OŠ**

BRALNO VEDENJE

**ZNANJE,
VEŠČINE**

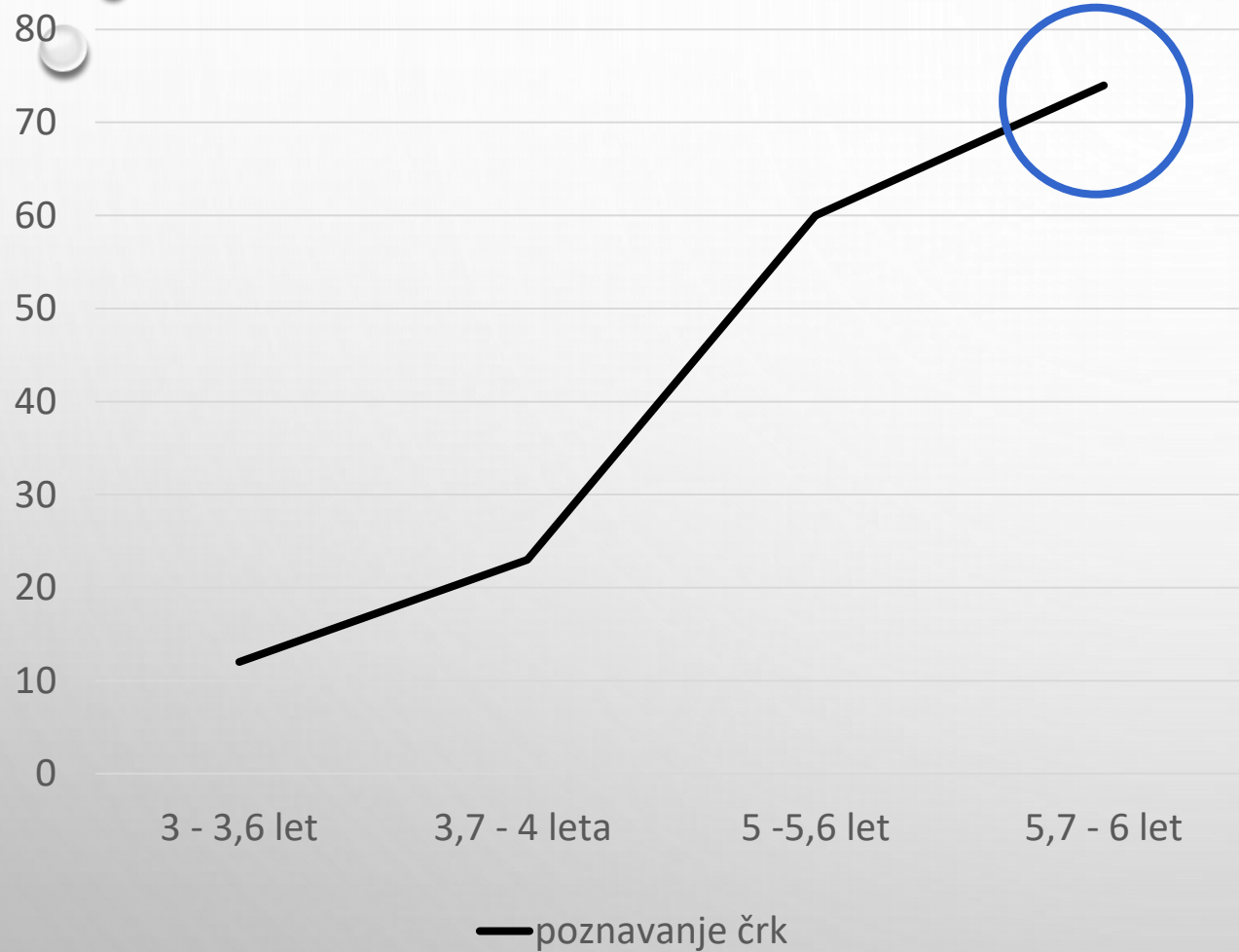
**PREPRIČANJA
(STALIŠČA, NORME)**

VREDNOTE

UČENJE BRANJA

1. - (S)POZNAVANJE ČRK
- SPOSOBNOSTI FONOLOŠKEGA ZAVEDANJA
(slušna analiza, slušna sinteza)
2. AVTOMATIZACIJA BRANJA

MARJANOVIČ UMEK IDR. (2020)

PEČJAK IDR. (2011)

80 % 6-LETNIKOV

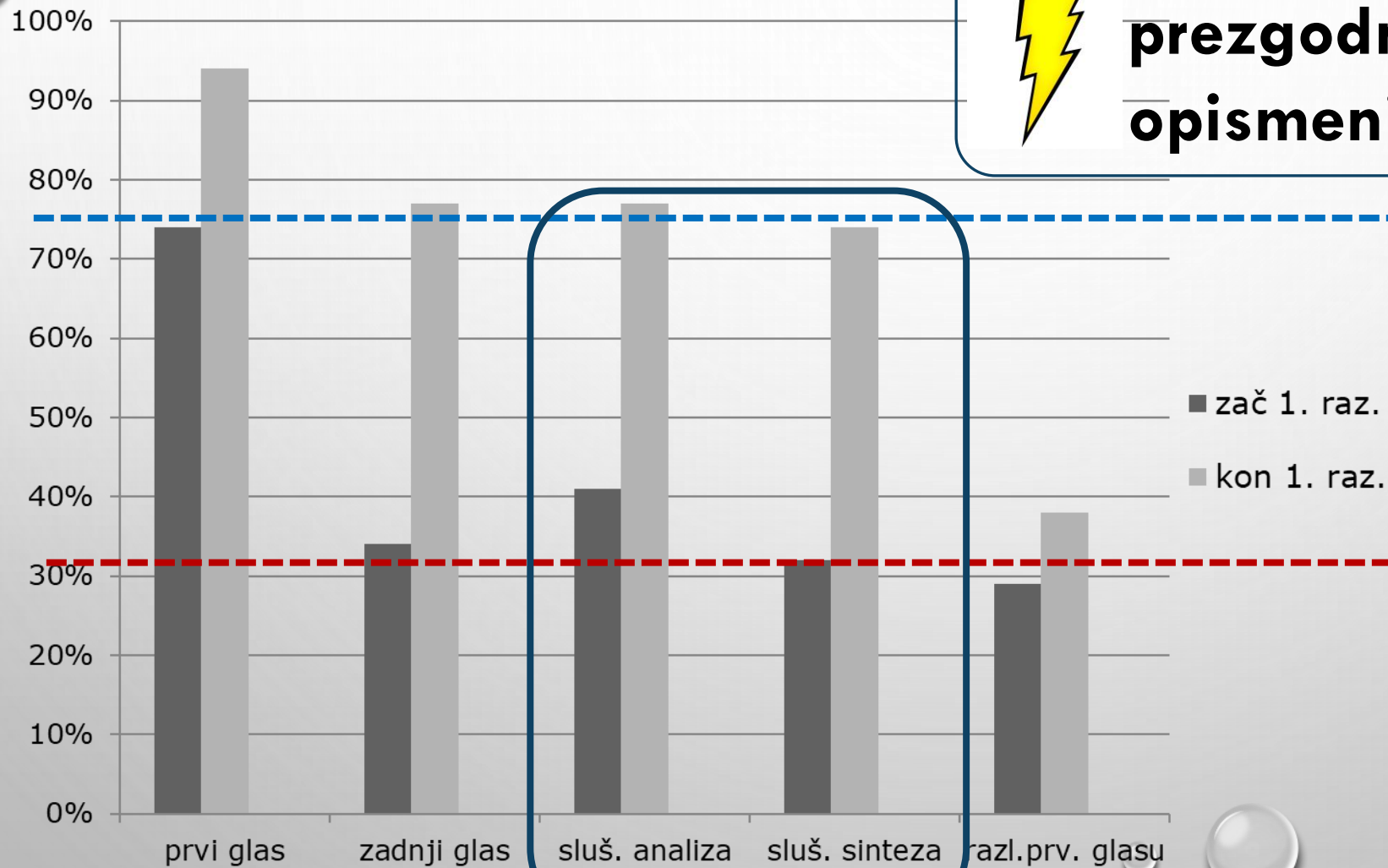
POZNA 16-20 ČRK

FONOLOŠKO ZAVEDANJE na začetku 1. razreda

(Pečjak, Magajna, Potočnik, 2011)

prezgodnje sistematično
opismenjevanje

**PREDŠOLSKO
OBDOBJE**

1. TRILETJE OŠ

**2. IN 3.
TRILETJE OŠ**

BRALNO VEDENJE

**ZNANJE,
VEŠČINE**

**PREPRIČANJA
(STALIŠČA, NORME)**

VREDNOTE

UČENJE BRANJA

1. - (S)POZNAVANJE ČRK
- SPOSOBNOSTI FONOLOŠKEGA ZAVEDANJA

DOBER FONOLOŠKI POUK

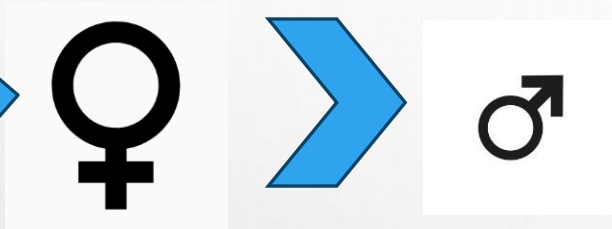
2. AVTOMATIZACIJA BRANJA

**VSAKODNEVNO
KRATKOTRAJNO BRANJE (5-6'):
V ŠOLI + DOMA**

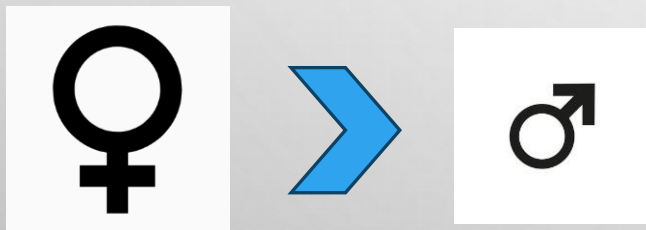

RAZLIKE MED SPOLOMA

- **SPOSOBNOSTI FONOLOŠKEGA ZAVEDANJA**

STARŠEVSKO BRANJE OTROKOM + POGOVOR O PREBRANEM

BAKER IN MILGRAM (2013): 3' – 100 UR – CCA 500 UR

PREDŠOLSKO 1. TRILETJE OŠ
OBDOBJE

BRALNO VEDENJE

**ZNANJE,
VEŠČINE**

**PREPRIČANJA
(STALIŠČA, NORME)**

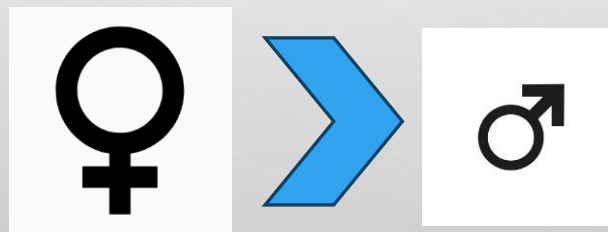
VREDNOTE

2. in 3. TRILETJE OŠ

BRANJE ZA UČENJE

BRALNE STRATEGIJE – poznavanje in uporaba

upad **MOTIVACIJE ZA ŠOLSKO DELO** zaradi razvojnih značilnosti (VRSTNIŠKE
NORME) – **UPAD BRALNE MOTIVACIJE**

PISA 2009, 2018 - Z VIŠJO BP SE POVEZUJEJO ...

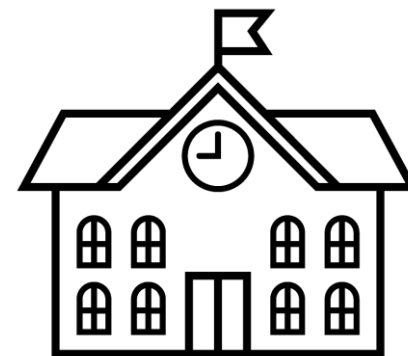

- UPORABA STRATEGIJ

STR. RAZUMEVANJA (POVZEMANJA)
STR. POMNJENJA

- INTERES UČENCA

UŽIVAJO V BRANJU ... 509
NE UŽIVAJO 446

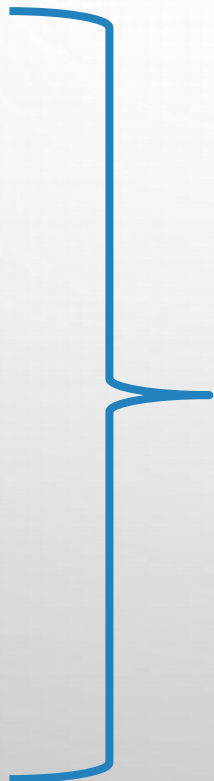
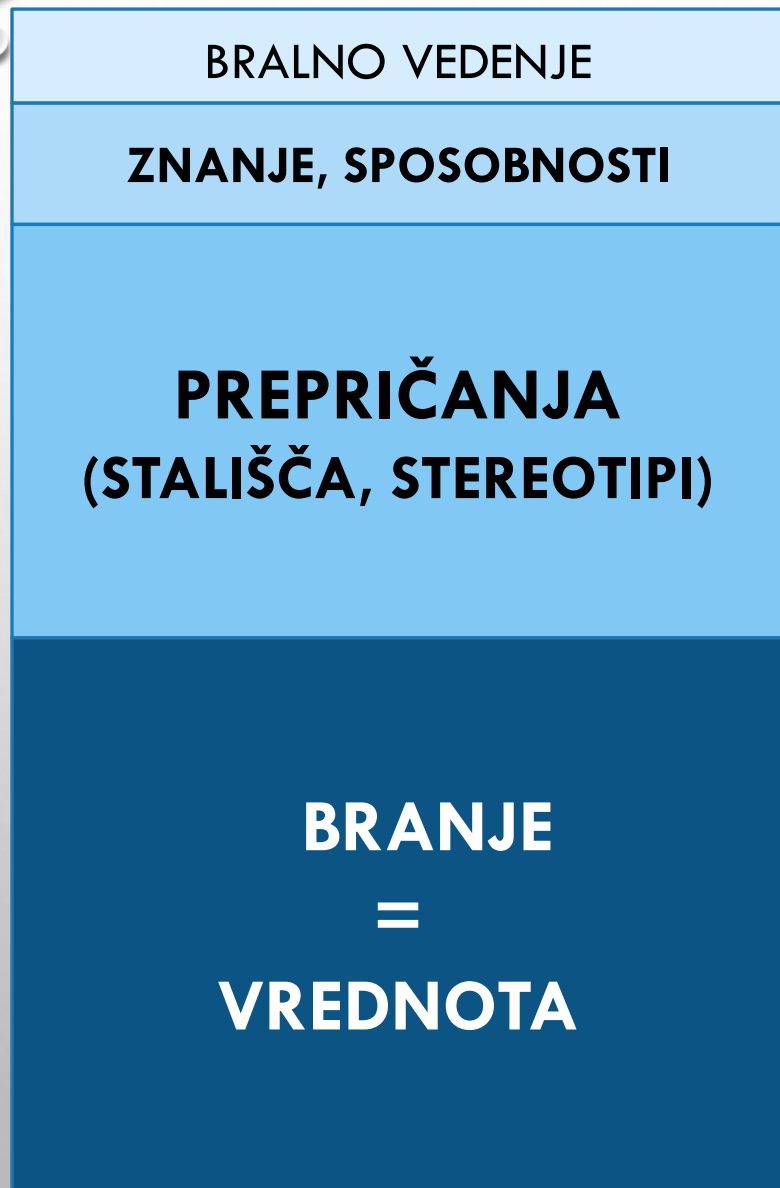

©DESIGNALIKIE

PREPRIČANJA

UČITELJEV

**o njihovi vlogi pri razvoju bralne
pismenosti**

BRALNA KULTURA

RAZVOJ BRALNE KULTURE ... pri učiteljih ... pri učencih

1. Usmerjanje POZORNOSTI na branje, knjige

še NI POMEMBNO

2. Razvoj SITUACIJSKEGA INTERESA

postaja POMEMBNO

3. Razvoj OSEBNEGA INTERESA

POMEMBNO

4. Ponotranjenje INTERESA + STALIŠČ

zelo POMEMBNO

- SLAB ZAČETNI BRALNI POUK

branje je naporno, težko ...

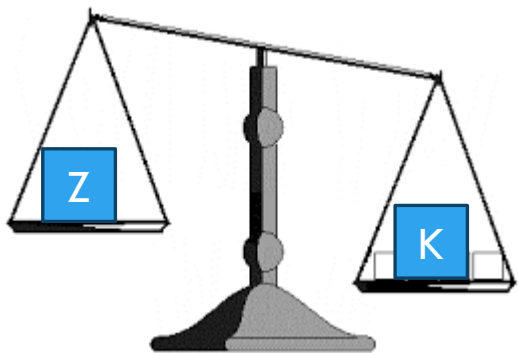
neavtomatiziranost branja

še bolj naporno,
težko

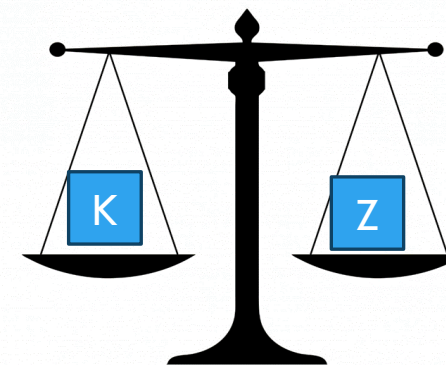
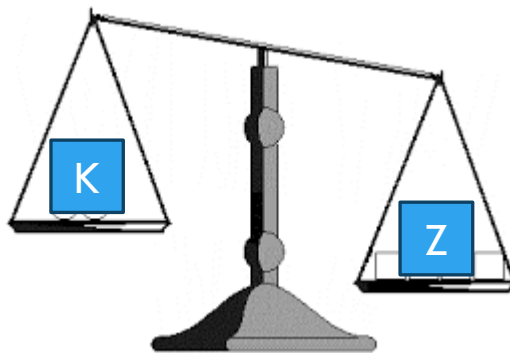
izogibanje branju

- neupoštevanje KOMPETENTNOST vs. ZAHTEVNOST

FRUSTRACIJA

DOOOOLGČAS

- **ne-možnost izbire bralnega gradiva**

- **družbeni stereotipi** ... „branje je bolj za dekleta, fantje so bolj za šport“

PRI UČITELJU:

- **ZAVZETOST/ENTUZIAZEM UČITELJEV za branje (CRP 2023-2025: Bralne navade strokovnih delavcev v VI)**
- **ZAZNANA SPODBUDA ZA BRANJE (PISA, 2009)**
- **ZAZNANA UČNA IN ČUSTVENA OPORA (PISA, 2018)**

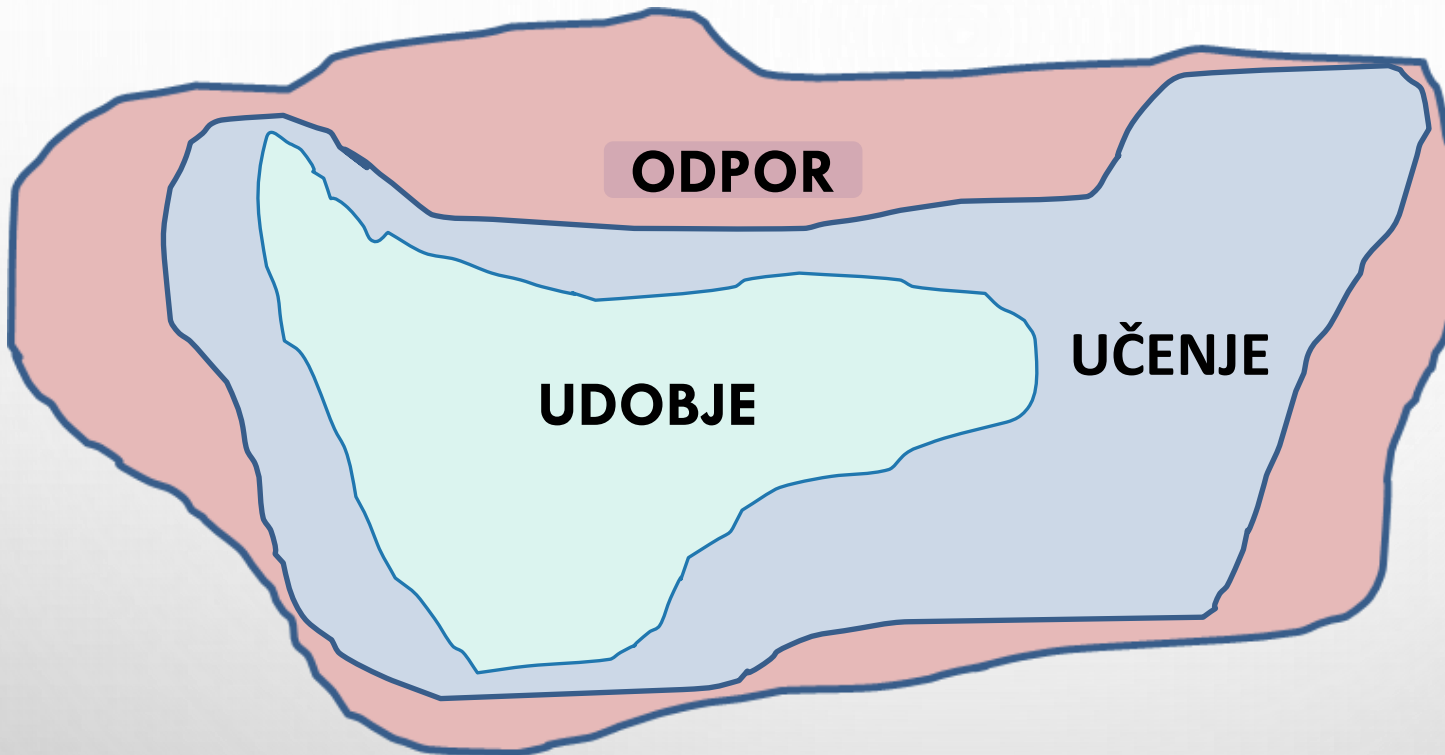
UČENCI SI ŽELIJO **POGOVOR O PREBRANEM,
NE OBNAVLJANJA VSEBIN!**

RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI –
ŠE VEDNO IZZIV?

DELO Z UČITELJI.

KAKO DOSEČI SPREMEMBE PRI UČITELJIH ?

Škvarč idr. (2017). *Vključujoča šola: Tudi učitelji smo učenci – 5. zvezek*. Ljubljana: ZRSŠ

1. KAJ MOTIVIRA LJUDI ZA DELOVANJE (spremembe)?
2. KAKO VPELJEVATI SPREMEMBE?

1. KAJ MOTIVIRA LJUDI ZA DELOVANJE (spremembe)?

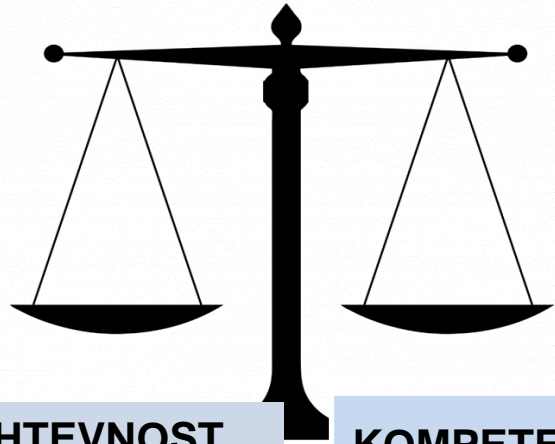
»Ljudje se ne upirajo spremembam. Oni samo *ne želijo biti »spreminjani«*, ampak želijo *biti vpleteni* in imeti vpliv.« (SHOLLAERT, 2006)

TEORIJA SAMODETERMINACIJE (DECI IN RYAN, 2000)

TEMELJNE POTREBE:

- i) **KOMPETENTNOST** (LASTNE UČINKOVITOSTI)
- ii) **PRIPADNOST** (SKOZI SODELOVALNE OBLIKE DELA)
- iii) **AVTONOMIJA** (V ODLOČANJU IN DELOVANJU)

i) RAZVIJANJE KOMPETENTNOSTI PRI UČITELJIH

ZAHTEVNOST

KOMPETENTNOST

CILJ: razvijati bralno
pismenost

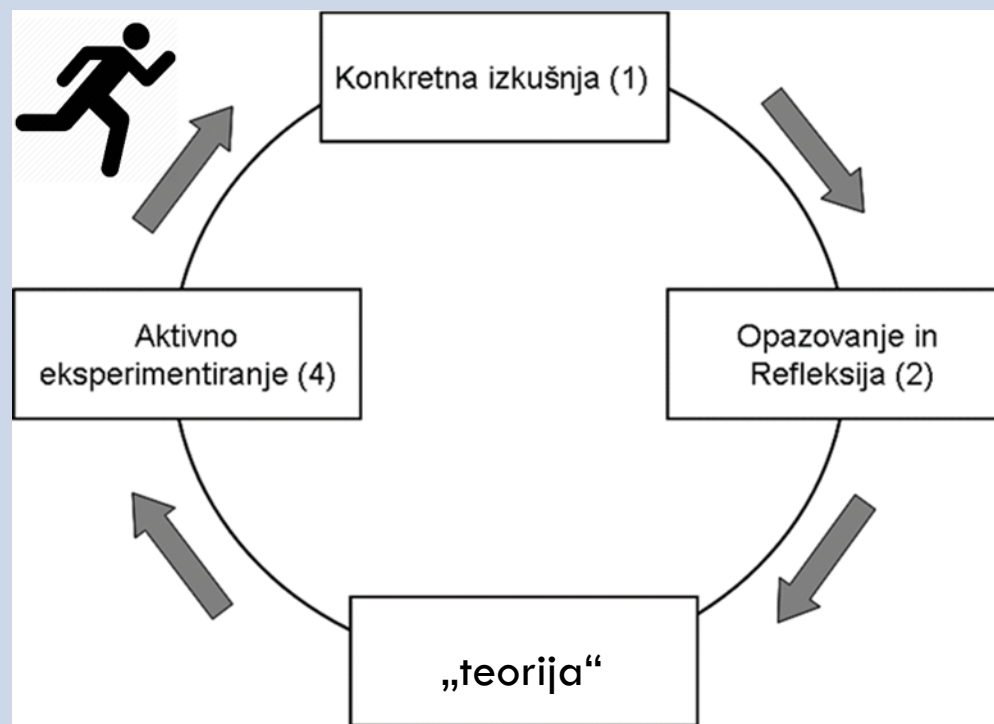
- delegiranje nalog
- natančna navodila glede pričakovanj
- povratne informacije: ravnatelj, sodelavci
- strokovno spopolnjevanje

ii) RAZVIJANJE PRIPADNOSTI

- **SODELOVALNI
CILJI/NALOGE
(TIMSKO DELO)**

- **UPORABA IZKUŠENJ IZ
RAZISKAV IN PROJEKTOV**

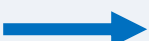
RAZISKOVANJE KONKRETNIH PRAKS V VAŠI ŠOLI

iii) SPODBUJANJE **AVTONOMIJE**

- premosorazmeren odnos: kompetentnost – avtonomija

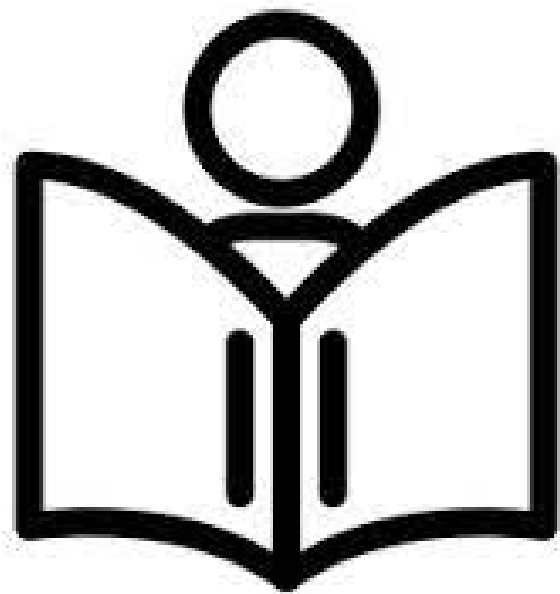
kompetentnost – avtonomija

kompetentnost **avtonomija**

- dopuščanje **izbire**

Model vpeljevanja sprememb (Knoster, 1991)

VIZIJA	SOGLASJE	VEŠČINE	MOTIVACIJA	VIRI	AKCIJSKI NAČRT	
X	✓	✓	✓	✓	✓	ZMEDA
✓	X	✓	✓	✓	✓	SABOTAŽA
✓	✓	X	✓	✓	✓	BOJAZEN
✓	✓	✓	X	✓	✓	ODPOR
✓	✓	✓	✓	X	✓	FRUSTRACIJA
✓	✓	✓	✓	✓	X	VRTENJE V KROGU
✓	✓	✓	✓	✓	✓	SPREMEMBA

HVALA ZA POZORNOST.